

réverieën. Te vergelijken met de hematologische term «erytropoïësie»: de aanmaak van rode bloedcellen.

Verlies en verlangen — De kinderanalyse volgens Klein en Dolto vanuit lacaniaans perspectief

Bespreking van

Peter Wallegghem (2018). *De overdracht in de kinderanalyse volgens Melanie Klein & Françoise Dolto — Over het verlangen van de analyticus*. Gent: Idesca. ISBN 9789082434019, 365 pp., € 20,00

LEONTINE BRAMEIJER

Om het boek *De overdracht in de kinderanalyse volgens Melanie Klein & Françoise Dolto — Over het verlangen van de analyticus* enigszins te kunnen begrijpen en waarde- ren, is enige kennis (liefst meer) van de theorie van Jacques Lacan noodzakelijk. Peter Wallegghem vergelijkt niet alleen Melanie Klein en Françoise Dolto wat betreft hun ideeën over de overdracht in de kinderanalyse met elkaar, hij doet dit vanuit een grondige lacaniaanse beschouwing van hun beider gezichtspunten. Daarnaast houdt hij op dezelfde wijze eerst nog de conflicterende gezichtspunten van Anna Freud en Melanie Klein tegen het licht. Ook Franse leesvaardigheid is vereist: Wallegghem citeert veelvuldig uit de oorspronkelijke teksten van Lacan en Dolto, maar ook Phyllis Grosskurths biografie van Melanie Klein wordt in de Franse vertaling aangehaald. Ik bespreek hier dan ook geen boek dat je op een wintermiddag bij de kachel uitleest! Mijn oog viel op dit boek uit interesse voor de kinderanalyse, en ook omdat ik al langer meer wilde weten over Françoise Dolto

(1908-1988), zeker in Nederland niet een heel bekend (kinder)analytica. Met de theorie en levensgeschiedenis van Melanie Klein (1882-1960) was ik als kleiniaans georiënteerd analytica wel op de hoogte. Met veel belangstelling las ik dan ook de samenvatting van Dolto's levensverhaal. Zes maanden oud overleefde ze ternauwernood een longontsteking als reactie op het plotselinge vertrek van haar kindermisje. Het overlijden van haar 18-jarige zus toen ze 12 was leidde tot ernstige psychische ontregeling bij haar moeder, als gevolg waarvan Françoise de zorg voor haar twee jaar later geboren broertje, het «vervangkind», op zich moest nemen. Na het verbreken van een haar door moeder opgedrongen verlosing raakte zij tijdens haar studie geneeskunde — ook tegen moeders wil — in een ernstige crisis, die haar op de bank van René Lafforgue, de analyticus van haar broer, deed belanden. Kort voordat de Tweede Wereldoorlog begon zag ze analysepatiënten in haar eigen praktijk in het kader van de psychoanalytische opleiding die ze vooral op aandringen van haar analyticus was gaan volgen, maar haar échte roeping lag bij de kinderen die zij als kinderarts zag in het Parijse kinderziekenhuis en van wie zij de problemen die zij als psychosomatisch beschouwde wekelijks besprak met de wat vergeten kinderanalytica Sophie Morgenstern (1875-1940). Deze maakte overigens tragischerwijze een dag na de Duitse inval in Parijs een eind aan haar leven, wat een volgend pijnlijk verlies voor haar pupil moet zijn geweest. In het vervolg van haar loopbaan droeg Dolto bij aan de ontwikkeling van de theorie en praktijk van de kinderanalyse. Het is fascinerend te lezen over het door haar uitgewerkte begrip «onbewust lichaamsbeeld» en de ramifications ervan: verplichte kost voor iedere analyticus, zou ik denken. Dat geldt ook voor haar gevalsbeschrijving van «Bernadette», een 5,5-jarig anorectisch meisje met ernstige mentale en lichamelijke symptomen. De

behandeling, die slechts achttien sessies in beslag nam, was succesvol. Dolto introduceerde hier voor het eerst de ‹bloem-pop› als overdrachtsobject, een keerpunt in de therapie. Het idee dat jonge kinderen lichamelijke symptomen kunnen ontwikkelen als reactie op psychisch onbehagen zou een belangrijke plaats krijgen in haar werk. De biografische informatie die nodig is om dergelijke symptomen bij kinderen volledig te kunnen begrijpen kan alleen door de ouders worden gegeven, die dan ook volgens Dolto bij de behandeling van hun kind moesten worden betrokken, met als bijkomend voordeel dat ze dergelijke verbanden ook zelf zouden kunnen gaan leggen. Hiermee week Dolto af van de door Klein gehuldigde ‹klassieke› opvatting dat in de kinderaanlyse, precies zoals Freud had aanbevolen voor het analyseren van volwassen patiënten, het eigenlijke werk in de overdracht diende te geschieden. Klein onderhield dan ook in de regel alleen contact met de ouders waar het de tijden van de sessies of het halen en brengen naar afspraken betrof.

Een deel van zijn boek wijdt Wallegghem aan een poging om het verlangen van zowel Klein als Dolto om (kinder)analyticus te worden te begrijpen vanuit hun levensgeschiedenis. Hij concludeert dat Klein niet tot de analyse kwam met de intentie om zich te vormen als analytica, maar vanuit een ‹diep existentieel psychisch lijden›, dat hij in verband brengt met het verlies van haar vier jaar oudere zusje toen zijzelf 4 jaar oud was en de traumatische verliezen die zij vervolgens leed op jongvolwassen leeftijd, van haar vader en haar geliefde broer. Dolto stelde zelf dat ze nooit analytica zou zijn geworden zonder het overlijden van haar zus en de rouwprocessen die daarna het hele gezin verstoorden. Wallegghem meent — en hierin kan ik hem goed volgen — dat het komen tot de psychoanalyse vanuit een eigen lijden een noodzakelijke voorwaarde is wanneer men later zelf als analy-

ticus met patiënten wil werken. Als kleiniaan begrijp ik dit dan als de noodzaak om zelf te voelen dat de genezing ligt in het opgeven van de almachtsfantasieën — bijvoorbeeld de fantasie schuldig te zijn aan het overlijden van een zus of broer — en het aanvaarden van de eigen kleinheid en relatieve onmacht, wat een gezondere verhouding tot de realiteit en echte reparatie mogelijk maakt. Dit lijden hoeft denk ik niet per se te worden veroorzaakt door feitelijke verliezen, maar vindt zijn oorsprong mogelijk eerder in het ontbreken of onvoldoende functioneren van een containende ander/ouder, soms vanaf het levensbegin. Waarbij het natuurlijk wel zo is dat zelfs de best functionerende ouders, als zij een kind verliezen, hun ‹containende› functie naar de andere kinderen in ieder geval tijdelijk niet meer goed kunnen vervullen. Wallegghem beziet en verklaart deze processen vanuit zijn lacaniaans perspectief, waarbij ik meen de algemene gedachtegang te volgen, maar nooit helemaal zeker weet of ik hem echt begrijp. Ik besef dat ik niet anders kan dan deze sympathieke, grondige en leerzame, maar misschien wat overambitieuze studie tekortdoen, door mijn relatieve onbekendheid met het lacaniaans begrippenkader. Ik ben echter blij met de impuls die dit boek gegeven heeft aan mijn nieuwsgierigheid.

Ferenczi à la française

Bespreking van

Benoît Peeters (2020). *Sándor Ferenczi — L'enfant terrible de la psychanalyse*. Paris: Flammarion. ISBN 9782081347274, 383 pp., € 23,90

MARC HEBBRECHT